

Slepi konji

(Equus)

scenarij: **Peter Schaffer**
 režija: **Sidney Lumet**
 kamera: **Oswald Morris**
 glasba: **Rodney Bennett**
 igrajo: **Richard Burton, Peter Firth, Jenny Agutter**
 proizvodnja: **Winkast, 1977**

Osrednja dilema v filmu je psihiatru: deček si je ustvaril svoj privatni (imaginarni) svet užitka, ki je zaradi svojih drastičnih konsekvenc "patološki" — "ozdravitev" paranooidne komponente užitka je možna le skozi kastracijo, redukcijo fantovega užitka. To nadvse realno dimenzijo možne "ozdravitve" spremlja vzporedno psihiatrovo "spoznavanje" svoje lastne kastriranosti, svojega konja, ki je "nekje v njem", a ga ni mogoče zajahati. V psihiatrovem primeru gre pravzaprav za dve simbolni ravni, ki ju reprezentira konj. Po eni strani ga je sprejel iz fantovega simbolnega sveta (fantovega govora), da mu reprezentira njegov lastni nerealizirani in nemožni užitek, po drugi strani pa je ravno konj tisto, kar bi psihiater v referenci na fantov govor rad postal: fantov objekt užitka. To dokaj subverzivno misel podkrepljujejo scene iz psihiatrovega privatnega življenja, kjer se pojavlja kot napol (če ne čisto) impotent in zunaj svoje ordinacije kot ne posebno odločen raziskovalec; v celoti vzeto brez razvidnega polja, v katerega bi mogel investirati svojo željo po užitku. Od tod toliko bolj fanatična obsesija s fantom in željo, da bi "prodril v njegov svet". Po eni strani torej psihiater zavida fantu (konja), po drugi pa konju (fanta). Oboje pa se združi v najočitnejši identifikaciji konja kot falosa.

Druga identifikacija konja je prav tako povezana z omenjeno psihiatrovo željo: fant sam je konj. Ta imaginarna spojitev je seveda učinek apriorne kastriranosti, manka falosa. Edina možnost, da se falos spostavi, je v imaginarnem poistovetenju: jaz sem to. Konj tako vstopi v fantovo

podobo sebe, v njegov jaz. Psihiater pa ni konj (on je duševno zdrav), pač pa ga prepozna kot svojo željo in na ta način postaja fantu nekako komplementaren. Depresivno spoznanje o nujnosti kastracije torej ni zgolj "obče človeško, humanistično" spoznanje o nujnosti nekega procesa, temveč posledica psihiatrovega dvojnega razmerja z dečkom: njegova "poklicna dolžnost" — ali bolje pričakovanje, vezano na njegovo stroko — mu veleva vztrajati v procesu, ki ga bo nujno oropal vsake možnosti realizacije njegovega intimnega razmerja s fantom.

Fantov oče je neugledna, šibka in do cinizma razdvojena osebnost; slednje je očitno v različnih perspektivah, ki jih je "problem" zmožen postavljati, vendar vztraja v svojem majhnem, jasno ponarejenem svetu, kakor pač "vsi drugi". Fant si mora svojega simbolnega očeta seveda drugače zastaviti. Pri tem je ključen najboljši prizor tega filma, v nastopu mitičnega črnega jezdec, ki fanta popelje na prvo ježo. Temu takoj sledi konflikt med realnim in (zdaj še) simbolnim očetom, v katerem se fant opredeli za simbolnega. Simbolni oče je seveda oče s falosom, on prepoveduje in daje; njegova moč pa je v tem, da odpušča in da je njegovo odpuščanje totalno. In kaj je ob verni materi in šibkem očetu (ki mora prav zato poudarjati svojo avtoriteto) tisti Greh, v katerem se kondenzirajo vse ostale neposlušnosti? Seveda masturbacija. Vse sledi, najbolj pa fantovo poistovetenje s konjem, ki ga jahajo, tepejo in zbadajo, neizogibno pripeljejo k temu; in končno je fantovo razmerje s konjem, kot pravi, "seksi".

Zaradi tega pa film v eni točki nikakor ni konsekventen in ne more biti, ker bi se s tem razblinila fabula. Fantov odnos do konja v dramatičnih nočnih scenah prikazuje kot užitek, ki je sicer cenzuriran z vseh strani, vendar je možen, ker neko čisto določeno dimenzijo konja uvede — po njenem učinku — šele naknadno, kakor da ne bi bila ves čas prisotna. Simbolni oče namreč vse vidi in pravočasno — že vnaprej! — kaznuje. Realni užitek zato v resnici ni možen in se mora izgubiti v nasprotujočih si, protislovnih razmerjih. Prav zato so norci, ki da odkrivajo svoj svet in realizacijo v njem, svoj užitek, mit — njihov simbolni svet namreč ni nič manj determiniran z večno prisotnim Cenzorjem kot kateri koli drugi. V filmu se ta mit delno kompenzira s fantovo nemočjo pri občevarju z dekletom in popolnoma razrahlja le, če smatramo vse scene spolnega užitka — ki jih, mimogrede, sploh ni veliko — za podobe brez referenc na stvarno dogajanje. Osrednja scena v filmu pa je vendarle užitek: fantov simbolični upor Cenzorju; zato je oslepil konje in zato je sploh prispel k psihiatru, ki ga mora vrniti pod varno okrilje Cenzorja, tako da slednjega izbriše, vrne v sfero ne-bivanja, od koder bo potem spet "normalno" dejstvoval.

Film je torej pravzaprav film o psihiatru, čigar naracija predstavlja fabulativni okvir — o psihiatru, čigar zapleteni imaginativni sistem nima nobene perspektive, ker tudi nima nobenega izhodišča. Je samostojen (in samotni) reproduktivni dejavnik, ki ne le nima svojega užitka, temveč mora celo delati proti njemu. Richard Burton je žal preveč patetičen, pravi "homme fatal", vse preveč usoden, da bi bil sojen. Z njim je film pravzaprav največ izgubil, četudi je morda pridobil nekaj gledalcev.

Bogdan Lešnik